

A senki**(részlet a Patmosz című esszékötetből)**

A húszas évek elején, mindjárt a világháború után Hofmannsthal észrevette, hogy a polgár átalakult akárkivé (Jedermann). A polgár arcéle sohasem volt valami éles, a zseni esetét kivéve, aki persze nem volt más, mint a polgár tiltakozása önmaga ellen, ritkábban túlnövése önmagán. Régebben a lelkészt meg lehetett különböztetni a szakácstól. A határok ettől az időponttól kezdve kezdtek teljesen elmosódni. Olyan volt ez, mint amikor a festékes dobozok kilyukadnak, és minden szín összefolyik. Vagy amikor az egész ebédet a vödörbe öntik. Az akárki ilyen moslékkorszakban keletkezett. Az emberben még volt a jellegnek valamely árnyalata, de inkább csak mint díszlet. Mindegy, hogy ki kicsoda. Az akárki azt mondja, hogy a jelleg nem is fontos. A lényeges az, hogy számítását megtalálja. Az emberek felcserélhetők lettek. Többnyire a nők is. Mert az akárki akárkit vesz feleségül. A házasság olyan, amilyen. A társadalom is olyan, amilyen. Az állam is. Csak az üzletnek kellene a többinél különbnek lennie, de végül az is olyan, amilyen.

A második világháború után az akárki az egész földön elvétele, Svédországban vagy Svájcban, már csak bebalzsamozva maradt fenn, egyébként eltűnt. Az akárki a demokrácia jelensége volt, az, hogy elmosódott és jellegtelen, de még volt, ha nem is arca, legalább karikatúrája. Még tudott irigy, kapzsi és intrikus lenni, hunyász, és tudott reszketni, ha arról, hogy ez mit jelentett, már sejtelve sem volt, de még mindezt úgy hívta, hogy: a képmutatásból elég, legyünk azok, akik vagyunk. De még inkább: a történet folyamán ez mindig is így volt. Mert az akárki sznob volt, a történetre hivatkozott, mint valódi polgár, ezért volt zsenire szüksége. Az akárki hitt a tehetségben, ennek értelmében tehetségkutató intézeteket alapított, ahol a szobrászt elküldték péknek, vagy viszont, mert az is mindegy. A második világháború után megjelent az, aki nem számított. Ehhez képest semmiféle hely nem volt többé stabil. Az ember, aki az akárki után következett, vagyis a senki, már nem arc, de már nem is karikatúra. Legfeljebb szkéma. Az is ritkán. Már csak jelmez, egyenruha, de az is csak ürügy. Többnyire csupán jelvény, amit gomblyukában visel, mert futballcsapat vagy párt tagja. Az ember tetoválja magát, mint a Kongó mellett. Hogy egymástól meg lehessen különböztetni, a számozás indokoltá lett, akár az internálótáborokban. A nők divatlaprajjá alakultak át, viszont ez sem számított. Régebben a vicclapok tele voltak királyok és elnökök karikatúráival. Voltak uralkodók, akik a róluk rajzolt torzképeket gyűjtötték, és azokra büszkék voltak, mert az egész népszerűségük jelének tekintették. Részben az is volt. Miniszterek, ha a vicclapban nem gúnyolták ki őket, sértve érezték magukat. A senki-korszakban nem azért nem rajzolnak karikatúrát, mert a hatalom humortalan, és eszébe jutna a rajzolt bezárni, hanem mert az államfők és a miniszterek tulajdonképpen arctalan, nemlétező lények, már nem is maszkok, nem is torzképek, hanem nem számítanak, még csak el se kell őket felejteni, mert sohasem jelentettek semmit. Ha nevüket a róluk elnevezett utcáról leveszik, a nemlétben eltűnnek.

Az akárkit a kompromisszum jellemezte. Meg lehetett vele alkudni. Ellenállást már semmiféle irányban nem tanúsított, az árak azonban még többé-kevésbé szilárdak voltak. Ez még a

stréber korszaka volt. Ki is az a stréber? Szembe lehet vele állítani azt, aki nem hogy nem stréber, hanem éppen a túlsó oldalon áll. Heroikus embernek lehet nevezni. A heroikus ember számára a szükségszerűség törvénye más, mint általában lenni szokott. Sajátságos, de az a kemény tény, amit valóságnak hívunk, neki – de kizárólag csak neki – enged. Ami számunkra kőfal, számára legfeljebb rugalmas hártya, s ezt annyira képes feszíteni, amennyire vállalkozása érdekében szüksége van. Nagy dolgoknak nagy hely kell. Mert a valóság kitágulhat. Példaképpen itt van mindjárt Héraklész vagy Ghandi. Nem olyan ez, mint az utazás, amikor az ember hazulról elindul, a világ megnyílik, és minél messzebbre kerül, a távlatok annál nagyobbak. Az utazásban csak az egymás mögött levő függönyök lebbszét, mert az egész csak látvány, nem szabadság. A hősi sorsban minden lépésnél lértételek bomlanak fel, és nem más tájak jelennek meg, mint a panorámában. Ismeretlen lehetőségek nyílnak meg, héjakat fejtenek le, nem elég a hajó fedélzetéről bámulni, mindig tenni kell valamit, mindig átlépni valahová, ahol ismét tenni kell, tökéletesen ismeretlen következményekkel.

A hősi élet nem Héraklész kiváltsága. A görögök hérosznak mondtak és tartottak harcost, királyt, művészt, gondolkozót, orvost. És nemcsak olyan embert, akinek vétsége miatt össze kellett törnie. Hérosz, mondja Seneca, akit nem lehet legyőzni; legfeljebb megölni. Akinek sikerül, hogy legalább életének nagy pillanataiban sorsánál erősebb legyen. Aki nagyságot valósít meg, tekintet nélkül arra, hogy abba belebukik, vagy sem.

A valóság a stréber számára sem végső határ. Ez a valóság azonban nem mint a hősi életben, sziklafal, hanem valami nyúlós anyag, kátrány, vagy ilyesmi. A stréber ebben a nyálkában a valósággal nem küzd, hanem abban furakodik. Valóság a stréberre sem érvényes; szükségszerűsége neki sincs. Kicsiny dolgoknak kicsiny hely kell, éppen csak hogy elérjen. Majd aztán, ha sikerül, szemtelen lesz, és elkezd a többi helyéről kitúrní. Tolakszik, és pedig azokhoz, akiktől valamit vár.

A héroszt és a strébert a becsvágy köti össze; ugyanaz, ami őket szétválasztja. A hérosz becsvágya az áldozatban kulminál, ami annyit jelent, hogy végül is önmagával fizet. Ez a hősi élet előkelősége. Ezért a hérosz a nemes ember. Mert az áldozat: tudni, hogy van valami, ami az életnél több, és az életet ezért a többért odaadni. A hősi élet befejezett mű, akkor is, ha összetörik.

A stréber nem törik össze, legfeljebb pórul jár. A stréber nem ölhető meg, legfeljebb eltaposható. Áldozat? – Eszébe se jut. Kis előnyök. Reálpolitika. Minél olcsóbb, annál jobb. Ha sikere van, pimasz, és nem mulasztja el, hogy érdemeire hivatkozzék. A stréber rangtalan, és ezért lehetetlen, hogy akár tragikuma, akár komikuma legyen. Nem drámai, és ami lényeges, nincs összeütközése. A stréber ellentét nélkül van, valószínűleg még a becstelen se vállalkozik arra, hogy vele szembeszálljon. Nem néz körül, és nem látja, hogy ahhoz, amit tesz, ki mit szól. Ez pedig ugyanaz, mintha az ember azt mondaná, mértéken alul van. Olyan ember, aki a lényegtelenséget a legjobban megközelíti. Csak kaparja magát előre, és ez a heroikus áttörésnek pontos fordítottja. A stréber valósága is tágítható, mert az iszapban makacsul mászik, de mivel mértéken alul áll, sohasem mondható, hogy betelt. Mi telhet be? Tehet és mondhat, amit akar, jelentéktelen, csak bosszúság, hogy az emberi élet ilyesmire is felhasználható.

A senki nem ismeri az ellenállást, s ezért a senki-korszakban mindennemű kompromisszum megszűnt. Nincs mit feladni. Ezért nincs alku. Nincsenek többé konfliktusok. Régebben még nehézséget jelentett, hogy az embernek választania kellett a bűncselekmény és a linkség között. A második világháború után a gonosztevő már túl határozott, bizonyos tekintetben drámai karakter volt ahhoz, hogy vállalják. A valódi bűntény elég ritka lett. Viszont az sem kompromittált többé; ha sikerül, irigylük, ha nem, vállat vonnak. Ügyetlen volt. Viszont a dráma maga is megszűnt, mert az összeütközés nagyobbára a jóért való erőfeszítést jelenti. A dráma helyett jött a botrány. A botrányban az ember nem bukik meg, hanem beszennyeződik. A dráma eseménye az erőfeszítés, a botrány eseménye a lelepleződés (freudizmus). A dráma centruma a bűn, a botrány centruma a szégyen. A senki-korszakban azonban már botrány sincs, mert az ember szennyben él. Nincs szégyen, mert eleve mindenki mocskos. Különös, hogy amit Mussolini vagy Hitler tett, bár feneketlen szennynek látszik, nem hajmeresztő botrány, hanem abból, ami történt, nem lett semmi, vagyis lyuk lett, és gödör és űr, amiből semmi sem következett, és az emberben nem maradt más, mint irtózat és undor. A diktátorepigonra ez még fokozottabb mértékben vonatkozik. Mert a senki-korszakban a hatalom megszerzése és gyakorlata nem jelent különösebb nehézséget. Mint a karrier sem. Bizonyos, aránylag könnyen elsajátítható készség, amely kézikönyvekben éppen olyan pontosan leírható, mint az, hogy miképpen kell nitroglicerint készíteni. A karrierizmus módszeres eljárás, amelyet a modern extravertált európai nagy általánosságban a jóga és egyéb spirituális módszerek helyett életrendként alkalmaz. Mert csak a külső a fontos. Érvényesülni. Célja érdekében az európai is kénytelen aszkétikus lenni, mert önmegtagadás nélkül semmi sem érhető el, a lemondás azonban nem azért történik, ami az életnél több, hanem ami az életnél kevesebb. Ez a linkség. Amit az európai érvényesülés-technikájával elér, nem dicsőség, legfeljebb siker, nem nagyság, legfeljebb hír, nem mű, legfeljebb mutatóvány. A karriernek receptje van. Legfontosabb alkatrésze, mint tudjuk, a szégyentelenség. Az arc hiánya. Senkiség kell hozzá. Ezért lett hatalmas, diktátor, a szégyentelen, a rendőr, a spicli, a hivatalfőnök; a szégyentelenség, vagyis az arctalanság feltétele annak, hogy emberi mivoltát valaki semmibe tudja venni.

Kit kompromittál? Senkit. Önmaga önmaga előtt úgysem számít. Egyedül a tisztesség. A senkit a tisztesség iránt való bizalmatlanság jellemzi. Csak a svindliben hisz. Az akárki-korszakban a tisztesség komikus volt. Kinevették, nem mert morális valór, hanem mert jelleg és arc és szilárdság, valami, ami van. A senki számára a tisztesség csalás. Csak mint vicc képzelhető el. Egyébként a senki-korszakban a dolgok csupán vicc alakjában viselhetők el. A vicc nem humor, nem szatíra, nem irónia. A vicc nem a nevetségessel áll viszonyban, hanem a komolytalansággal. A senki az, aki életét elvicceli. A fontos a dolgok élet elvenni. Nagy dolgokat kis szavakkal elnevezni. Bagatellizálni. A közélet már csak mint vicc érthető. A magánélet még sokkal inkább. Nem komikus, hanem komolytalan. Pontosan olyan, mint amilyenek a vicclapok ábrázolják. Úgy látszik, magunkkal hoztuk a semmit, amelyből bennünket teremtettek.

A senki nem úgy keletkezett, hogy az ember összezsugorodott, kiterjedésében egyre kisebb lett, végül pont, s aztán az is eltűnt. Az ember egyre hígabbá vált, szubsztanciája ritkult, ezek szerint alakja felbomlott, egyre üresebb és lényegtelenebb lett. A senkiség tulajdonképpen jelentéktelenség. Nemhogy nincs személyisége, énje, magatartása, önérzete, mert mindezt részben feladta, részben elvesztette; senkiség az, ahol valakinek lennie kellene, de nincs senki. Nem valamely külső befolyásra. A senki egyet akar, élni; de hogy ez alatt mit ért, már tudjuk.

A senki egyik őse Dosztojevszkijnél a nagyváros homályában élő lény, a csatornalakó, a hitványságnak ez a szennyaszkétája, az elaljasodásnak ez a sötét szentje, aki eszeveszetten marja szét önmagában mindazt, ami még emberi lehet, viszont a megdühödött hitványság nála még dicsőség, a későbbiekkel ellentétben, akiknél a bemocskolódás magától értetődő konvenció, és elfogadott hétköznapi életrend, mint a reggeli fürdő és a vasalt ing. A csatornalakó a modern európai ember legfontosabb fogalmának, a realitásnak megfogalmazója. A realitás a létkorruptió által teremtetett jelenségek gyűjtőfogalma, mondjuk, a realitás a moslák, amelyben élünk. A csatornalakó számára azonban ez még diadalmas fölfedezés, és kétségbeesetten vigyorog önmagán, amikor obszcén egzisztenciájával henceg és mindenkit leköp, aki olyan bárgyú, hogy ezt nem hajlandó belátni. A totális árulásra akkor még senki sem mert gondolni. A csatornalakó sem mert hinni abban, hogy a senkivé degradált ember démoni voltát olyan hamar elveszti, és nemcsak közönségessé lesz, hanem kötelezővé, sőt normalissá. Ma minden bizonnyal szégyentől égő arccal venné tudomásul, hogy a rendkívűliség pozícióját elvesztette, mert nagy látomása, a nullpontra redukált lény, általánossá lett. Nem volt elég megalázhatatlan. Nem volt elég senki. Büszke volt arra, hogy nyelvét öltögeti. Ma ilyesmi már nincs. Nincs többé botrány. Nincs önérzet. Csak hazard van, és mindenki elfújható.

A senki másik őse az agitátor. Mert az agitátor nem valamely világnézeti programot hirdet, hanem mindennemű programtól függetlenül az embert nyugtalanítja és feldúlja és izgat, jobban mondva meztelen izgalmat ébreszt, és az embert cél és értelem nélkül fellázítja. Az agitátor nem tételeket és gondolatokat közöl, hanem az embert biztonságától, sőt egyensúlyától, sőt békéjétől fosztja meg. A tétel csak ürügy. Mindegy, hogy az ember miért lázad, csak lázadjon. Az agitátor azt, amit mond, nem hiszi el, és ami még sajtáságosabb, nem is azért mondja, hogy elhiggyék, de nem is hazudik, és nem vezet félre, és senkit sem akar becsapni, hanem dühöt ébreszt, és irigységet és bosszút és vérontást. Miért? Azért, amit mond, biztosan nem. A nyugtalanságért, az izgalomért, a pucér lázadásért, hogy rendetlenség legyen, és felfordulás, de aztán még az se, izgalom se, ne legyen semmi.

A senki egyébként mint tömeges létmegoldási kísérlet a szociális éhségből keletkezett. A senki megvalósításának feltétele, hogy az ember szubsztanciájáról önkéntesen lemondjon. A fokozatok a következők: polgári középszerűség (tehetségbálvány, zseni), – akárki, – mindegy, hogy ki, – linkség, – szubsztanciátlanság, – senki.

Köztudomású, hogy a múlt században a kasztok összekeveredésével és felbomlásával a közösség tulajdonképpen megszűnt. A fennálló társadalmi alakzatok közösség-szurrogátumok voltak, és a közösség hiányában az emberben a szociális éhségnek fel kellett lépnie. Az anarchikus önhatalmúság, ami az individualizmus, nem volt tartható. A közösséget meg kellett keresni; az éhség elviselhetetlen. Persze ha a történetben égő hiányok támadnak, nyugodt meggondolásra nincs idő. Azonnal. Ez éppen a történet. Ezért a nacionalizmus, a szocializmus, a fasizmus, a kommunizmus rögtönzött desperát kísérlet, és nem valódi, hanem pseudoegzisztencialitás. Az emberrel egyik se számol; csak kollektívum legyen. Az ember senki. És az ember ezt, annak látszatában, hogy együtt éljen, vállalta. Persze nem választás volt, hanem menekülés. Nem természetes védelem keresése, hanem elrejtőzés. A senki kollektívuma a totális állam, mint ahogy a totális állam bázisa, hogy az ember senki legyen. Nem középszerű, nem önérzettelen, nem akárki, nem link, nem komolytalan, hanem senki, aki nem számít, nem azért, mert semmibe se veszik, hanem mert önmaga nem veszi magát

semmibe. A totalitarianizmushoz a senkinek mégis ragaszkodnia kell, mert ha ez nem lenne, még biológiailag se tudna fennmaradni. A totális állam legalább hazudik, legalább kizsákmányolja, legalább internálja, és legalább azt mondja, hogy fejlődés.

A totális államot nem a senki csinálta, ahogy a totális állam nem csinálta a senkit. Mind a kettő egyszerre keletkezett abból az apparátusból, amelyből a modern bürokrácia, az iparvállalat, a bank, a hadsereg, a technika származott, és amelynek bázisa a racionalista tudomány. Mert a tudomány teremtetten meg a személytelen világapparátus fogalmát. A modern állam a tudománynak a senkiesített totális világüzem gondolatából keletkezett. Senkinek lenni annyi, mint az apparátusban élni. Az organizációban elbújni, a létezést picurka életélveként meglopkodni, miközben az ember önmagát észrevétlenné teszi. Hogy mégis jusson neki valami, ha esetleg mégis valamit meg akarna tartani és eldugni. De a legtöbbször hozzá se jut. A diktátor kivétel. A diktátor nem uralkodó, hanem az apparátus egyik funkciója, és ha szabad akarna lenni, az apparátus abban a percben kivetné. A szocialitás megszűnt. Csak apparátus van. Ahogy az individualitás megszűnt, és csak a senki van.

Heidegger – és csaknem ugyanakkor Camus – azt mondja, hogy a második világháború után elkövetkezett időre jellemző a nembéke és a nemháború, valami arctalan és jellegtelen. Az ember a kettő között nem tud különbséget tenni. Mert nem tud különbséget tenni az igazság és a hazugság között. Ez az, amivel a totális államok élnek és visszaélnek, igazság, hazugság, mindegy. A határok az akarki korszakban összefolytak, a senki korszakban eltűntek. Csak üzem van. Az üzemben igazság és hazugság együtt van, mint béke és háború, különbség nélkül. Igazságnak hívják, ami a momentán üzem folyamatosságát biztosítja. Holnap más lesz. Holnapután aki kimondja, azt bezárják. Ahogy a tudományban sincsenek igazságok, csak statisztikai valószínűség van. Az apparátusnak működnie kell. Ez a megkülönböztetés, hogy igaz és hazug, időszerűtlen. Igazságkérdések nincsenek, csak adminisztrációs és organizációs kérdések vannak. Amit tudományosságnak neveznek, nem egyéb, mint megerősítése annak a tételnek, hogy a világ személytelen apparátus. Ha pedig az emberi létet az apparátus alá rendelik, az ember szubsztanciáját elveszti. A senki még csak nem is rossz. Eleinte link volt, vagyis komolytalan. Ez még akkor történt, amikor még a tisztességnek és az igazságnak ellenállt, amikor még – mondjuk – racionalista és ateista volt, és viccelt, mert ez legalább idiotizmus volt. Aki később ilyesmin, hogy helytállás vagy komolyság, a vigyorgást alkalmazhatónak tartotta, végképp elavult ember lett. Miért? A hazugság érvényesüléstechnikai mozzanat. Miért kell ebből nagy dolgot csinálni. A bázist az ítélethez a tudományos elfogulatlanság szerkesztette. Kassner azt mondja, hogy a tudomány kolosszális hazugságban fog végződni. Téved. A tudomány kolosszális hazugságból indult ki, abból, hogy a világegyetem apparátus. A senki ennek a világapparátusnak a lakója. Ez a tény pedig nem is tragikus, nem is komikus, mert nincs benne dráma, de még botrány sincs, és nem is szégyenletes, és nem is vicc, csupán tény.

Utószó a valakiről

A szégyen jogán mindenesetre van egész sereg tudós, művész, papi ember és gondolkozó, aki a totális senkiség ellen tiltakozik. A számon természetesen nem múlik; a dolog nem attól függ,

hogy hányan vannak. Inkább azon, amit Guénon ír, hogy a törekvések erőtlenek és részlegesek. Az ember megkísérli, hogy a senki-korszakban humánus lényét megmentse, sőt valamiféle szellemi restaurációt is készítsen elő. A valaki tudománytól, művészettől, vallástól, gondolkozástól nagyobbára független. Mert a súly nem a produkcióra, hanem az emberi személy intaktségára esik. A valaki, tekintet nélkül arra, hogy milyen téren, a senkivel szemben, emberi voltának komolyságát igyekszik fenntartani, és bármilyen erőtllenül és részlegesen, mint Guénon írja, a törvényes és a normális életrend helyreállítását óhajtja. Ez a valaki az, aki az emberi lény szubsztanciális voltát amennyire lehet, önmagában meg akarja óvni, hacsak nem muszáj, nem stréber és nem karrierista, de még akárki sem. Ezért mégha nem is egészen valaki, mégis valaki, nem pedig senki. Nem mert tudós. A tudomány valószínűleg menthetetlen; mint természettudomány létrontás, mint szellemtudomány alexandrinizmus. A tudomány a polgár messianizmusa, mert a polgár a tudóstól várja, hogy a világot megváltsa. A proletár, mivel sehol semmi újat nem tud mondani, ezt a messianizmust átvette és felfújta, és a tudóst privilégiumokkal halmozta el, abban a hiszemben, hogy a megváltónak magas fizetést kell biztosítani. A proletár életeménye nem a sok pénz, mint a polgáré volt, hanem a magas fizetés. A proletárt egyébként nem szabad összetéveszteni a senkivel. A proletár, ha primitív is, de legitim kaszt, és abszolút helye a társadalomban éppen úgy megvan, mint a brahmannak vagy a lovagnak vagy a gazdasági kasztnak. A senki viszont kaszton kívüli söpredék, avama, ahogy a hindu hagyomány mondja, vagy ahogy Guénon nevezi: cadavre psychique.

A valaki független attól, hogy művész. Sajátságos, hogy Klee, Mondrian, Schönberg, Bartók, Mallarmé, Rilke, Moore, Brancusi jelentősége csak kisebb részben van a műben, nagyobb részben a műért való helytállásban, a törvényes és normális életrend helyreállításáért való erőfeszítésben. Mint a kivételes tudósoknál. És mint a papoknál vagy gondolkozóknál, akik vallásra vagy világszemléletre való tekintet nélkül ugyanabban az erőfeszítésben vesznek részt. A buddhista Suzuki és a héber Martin Buber és a katolikus Przywara egy vonalban áll Maritainnel vagy Zieglerrel vagy Sesztovval és Bergyájevvel és Gabriel Marcellel. És azonos abban, hogy részleges és erőtlén.

A valaki nem teljes értékű emberi személy. A valaki éppen csak hogy valaki, nem egészen senki. Mindig kétes és bizonytalan, mert a hozzá hasonlókon kívül más őket semmibe se veszi. Ez volt a polgárság taktikája, bárki bármilyen lényegeset mond, vagy komponál, fest vagy ír, mindegy. Indolencia. Elhallgatni. Lehetőleg elhallgattatni. A zseni bálvány, de a legjobb lenne vele azt tenni, amit később a totalitárianizmus tett, ha szája sokat jár, az államvédelem süllyesztőjében eltűnteti.

Itt van mindjárt Alfred Weber esete, aki az apparátust feltárta. Nem olyan méretben, mint ahogy ez kívánatos lett volna. És inkább csak mint fogalmat, szcientifikusan. A fölfedezésnek semmi következménye sem volt. Aldous Huxley azt mondaná, azért, mert az államfők mainapság nem olvasnak jó könyveket. Az államfők ma azok iránt, akik jó képekben gyönyörködnek, jó költőket olvasnak, és jó zenét hallgatnak, bizalmatlanok. Mint ahogy a jó festők és komponisták is bizalmatlanok az államfők iránt. Kinek van igaza? Kétségtelenül a festőnek, mert ha nem is nagy súly, legalább valaki, az államfő pedig senki.

Alfred Weber nosztalgiát érez az őskori nagy fix és integrált életrendek iránt, mint amilyen a kínai, a hindu, az iráni, a héber, az egyiptomi, az orfikus görög volt. Ezeket az életrendeket

elavult szcientifikus nyelven kultúráknak nevezi, és ezek szerint a történet jelen pillanatát sem tudja másnak, mint kulturális válságnak tekinteni. Ezen, persze, már régen túlvagyunk.

Európa kezdete, mondja Weber, Thermopülé, ahol néhány emberből álló kicsiny sereg a perzsa kolosszust feltartóztatta, és elesett, de a görögök szabadságát megvédelmezte. A csata értelme a következő: van valami, ami az életnél több, és ezért a többért az életet oda kell adni. Ez az európai életrend eredeti bázisa. Az európai ember dicsősége. Thermopülé után a keresztény vértanúk, a középkori szekták, Husz János, Giordano Bruno minden esetben az ember személy intakt voltának fenntartása, még akkor is, ha az életet oda kell adni. Ami ma történik, az a fordított Thermopülé. Az emberiség túlnyomó többsége a merő és a pusztta életért, legyen az bármilyen szégyenletes szolgaság, ki amilyen jó pénzért csak tudja, a szabadság dicsőségét eladja. A magáéval együtt, természetesen, a másét is.

Ha az ember életének fix pontjáról leválik, széthull és visszakorcsosul. Az európai ember abban a történeti percben, amikor szabadságát elárulta, komolyságát elvesztette. A szabadság helyett jött az apparátus. A thermopülei egzisztencia helyett jött a senki. A mai hivatali és technokratikus apparátus, a hatalom és a munka és a magánélet, vagyis a teljes életrend átalakulása apparátussá csak úgy érthető, ha az ember tudja, hogy ez a szabadság elárulása árán keletkezett, és ez az árulás századok óta folyt és folyik, és ha tudja, hogy ez ellen ma már keleten és nyugaton egyaránt az emberiség nagy része megszűnt tiltakozni. Senkiségében az ember biológiai létéből is napról napra egyre többet kénytelen feladni, és ebben a senkiségében ma már elégedetten megnyugszik. Aki az életet az életnél többért odaadja, az szabad, aki ezt nem teszi, először szolgál, aztán senki.

Guénon azt mondja, hogy a lét mozgása minden esetben antinomikus, és ezért az apparátussal párhuzamosan, a megdermedés mellett a széthullás folyik. Gépiesedés és feloszlás egyszerre, mint azonos jelenség. Annak, aki valaki akar maradni, inkább; aki nem akar senki lenni, kétfelé kell védekeznie, és pozitívnak lennie, oldódni és megszilárdulni. Ahol a senki gépiesedik, ott oldódni, ahol a senki széthull, ott megszilárdulni. Mert az ember többé-kevésbé intakt lényt hoz magával, és pedig kivétel nélkül mindenki. De a létfenntartásban a túlnyomó többség kompromittálja magát. A hatalomért és a vagyonért és a hírért bemocskolja eredeti lényét. A becsvágyban a leginkább. Egészen kevésért, és mindig kevesebbért. Mechanizálódik, és ugyanolyan mértékben az enyészetben felszívódik. Ez a senkiség. Apparátizálva és nullifikálva. Teljes értékű egzisztencia nincs, és egyre nehezebben képzelhető el. A valaki nem tud egyebet, mint individuális képességeit és tulajdonságait és tehetségeit bevetni. Azért marad valaki, nem éppen senki, de csak valaki. Nincs tudomása arról a spiritualitásról, amely "nem láthatatlan, és nem emberfölötti, hanem amely az embernél nagyobb". Amit a valaki megkísérel megvalósítani, az az "individualitás egyenes meghosszabbítása". Nem ez az, ami kell. Nem vallás, nem üdv. Nem tudomány, nem művészet, nem zene, nem gondolkodás, nem valamennyinek az alapja. Amire szükség van, az az emberi lét tökéletesítése, és pedig az emberinél nagyobb világból való erők megvalósítása segítségével, mint Guénon írja, mert a megvalósítás az "isteni létszinten cselekvő szó műveleteinek realizálása" (opération du verbe divin). Ez a tevékenység nem emberfölötti, hanem egyénfölötti. Képesnek lenni a hiteles szellemi hatás felvételére. Ahhoz, hogy az ember ezt meg tudja tenni, a gyökerekig menő fordulatra van szüksége: az ember kezdeti és örök és abszolút magatartása, az alapállás felé. Ez az az állapot, amikor az ember tudatos és éber kommunikációban áll – nem az emberfölötti,

hanem az emberinél nagyobb világ erőivel. Amit a hindu hagyomány vidjának hív.